

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

CYWILNY

◆ ◆ ◆
O J C Z Y S T Y – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

Co wspólnego z cywilami mają ślub cywilny, stan cywilny, odwaga cywilna czy prawo cywilne?

Z samymi cywilami – niewojskowymi – niewiele.

Zazwyczaj przymiotniki pochodzą od rzeczowników, bardzo rzadko się zdarza, by było odwrotnie. W tym wypadku jednak rzeczownik i przymiotnik nie są nawet ze sobą spokrewnione na gruncie polszczyzny. Przymiotnik CYWILNY zapożyczyliśmy już w drugiej połowie XVIII w., podczas gdy rzeczownik CYWIL zaczął się pojawiać w tekstach pisanych dopiero na przełomie XIX i XX w.

CYWILNY – wsparty z jednej strony niemieckim zivil, z drugiej zaś francuskim civil – pochodzi bezpośrednio od łacińskiego przymiotnika odrzeczownikowego civilis o podstawowym znaczeniu ‘obywatelski’, utworzonego od formy civis oznaczającej ‘obywatel’, a jeszcze wcześniej zapewne ‘dziedzic, spadkobierca’. CYWILNY oznaczał zatem ‘obywatelski’ i ‘dotyczący spraw obywateli’. Najpierw przenieśliśmy z łaciny ius civile – PRAWO CYWILNE, używane najpierw w opozycji do prawa kanonicznego (kościelnego), a wkrótce również do prawa kryminalnego (dziś mówimy: karnego). Francuskimi kopiami są: ODWAGA CYWILNA (francuskie courage civil), czyli ‘odwaga wypowiedania własnych sądów niezależnie od opinii publicznej’, STAN CYWILNY (état civil) i ŚLUB CYWILNY (mariage civil). Dopiero po zapożyczeniu rzeczownika CYWIL pojawiło się w polszczyźnie nowe znaczenie przymiotnika CYWILNY - 'niewojskowy'.